

Sammendrag:

Økonomiske ringvirkninger av reiseliv i Hedmark og Oppland 2005

I denne rapporten beregnes de økonomiske ringvirkningene av reiseliv for Hedmark og Oppland for 2005. Beregningene er gjort både på fylkesnivå og for definerte regioner innen hvert fylke. Oppdraget omfatter også analyser av økonomiske virkninger av hyttebygging. Disse presenteres i rapportens del 2.

Del 1: Reiselivet har stor økonomisk betydning

Milliardomsetning og store overrislingseffekter

Turistenes konsum omfatter både kjøp av reiselivsprodukter (overnatting, servering, transport, aktiviteter) og andre typer varer og tjenester (dagligvarer, bensin, post og tele etc). Våre hovedtall viser at i Hedmark utgjorde turistenes konsum i 2004 om lag 2,44 milliarder kroner. Tilsvarende tall for Oppland var om lag 4,87 milliarder.

Tabell 1 Turistkonsum fordelt på hovedgrupper av næringer. 2005. Millioner kroner.

	Hedmark	Oppland
Varehandel	944,1	1606,5
Hotell og restaurant	797,3	2006,0
Transport	248,4	449,8
Diverse tjenesteyting	450,1	809,3
Sum	2439,8	4871,5

TØI rapport 863/2006

Salg til turister av andre produkter enn det reiselivsnæringene produserer, kalles ofte overrislingseffekt. Tabellen viser for eksempel at varehandel (inkludert kjøp av bensin) utgjør oppunder en milliard kroner, eller knapt 40 prosent av turistomsetningen i Hedmark. Varehandel utgjør 1,6 milliarder (ca 1/3) i Oppland.

Posten ”diverse tjenesteyting” omfatter blant annet alle aktiviteter, som for eksempel skiheiser, museer, opplevelser etc.

Turisme er mer enn hotell og camping

Omfanget og fordelingen av turistenes etterspørsel på ulike varer og tjenester (turistenes forbruksmønster) varierer med hvordan de overnatter. Det er viktig å

være klar over at turister også omfatter blant annet hyttebrukere og besøkende hos slekt og venner.

Tabell 2 Beregnet antall overnattinger 2005 etter type overnatting, nasjonalitet og fylke

	Hedmark		Oppland	
	1000 overn.	%-andel	1000 overn.	%-andel
Hotell i alt	492	8,6	1989	21,4
Hyttegrend	414	7,2	704	7,6
Camping	303	5,3	608	6,5
Slekt/venner	1385	24,1	1263	13,6
Annet/uoppgitt	250	4,4	330	3,5
Hytteformidling	311	5,4	115	1,2
Private hytter	2583	45,0	4304	46,2
Totalt antall overnattinger	5738	100,0	9313	100,0
Herav nordmenn	4535	79,0	7891	84,7
Herav utlendinger	1203	21,0	1423	15,3

TØI rapport 863/2006

Oppstillingen viser at hytteturismen er den viktigste målt i antall overnattinger i begge fylker, nær 50 prosent. Hotellandelen er klart høyere i Oppland (21,4 prosent) enn i Hedmark (8,6 prosent), mens besøk hos slekt og venner utgjør 24,1 prosent i Hedmark mot 13,6 prosent i Oppland.

79 prosent i Hedmark og nær 85 prosent i Oppland av alle overnattinger som kan klassifiseres som turisme foretas av norske besøkende. Ser vi bort fra overnattinger i private hytter (egne eller lånte), er andelen utlendinger om lag 38 prosent i Hedmark og 28 prosent i Oppland.

Ulikheten i sammensetningen av overnattende turister fylkene i mellom vises også tydelig i tabell 3. I Oppland er det hotellgjestene som legger igjen desidert mest penger, dobbelt så mye som den nest største kategorien, besøkende på private hytter.

I Hedmark er turistkonsumet mye mer spredt på de ulike gjestekategoriene. Her legger gjester i leide hytter igjen mest penger, mens brukere av egne eller lånte hytter legger igjen omtrent like mye som hotellgjestene. Besøkende hos slekt og venner legger også igjen betydelige beløp (relativt sett), om lag 20 prosent.

Tabell 3 Forbruk totalt etter overnattingsform. Alle turister. Millioner kroner. Hedmark 2005.

	Hedmark	Oppland
Hotell	560,4	1965,2
Hyttegrend/hytteleie	618,2	692,5
Camping	135,7	407,6
Slekt/venner	498,5	692,4
Annen overnatting	90,1	182,1
Private hytter	536,8	931,7
Sum	2439,7	4871,5

TØI rapport 863/2006

Direkte og indirekte virkninger – store tall for enkelte regioner

I Hedmark skapte et beregnet turistkonsum på netto 2,44 milliarder kroner i 2005 direkte produksjonsvirkninger på knapt 1,8 milliarder (kun 31 % av omsetning i varehandel regnes som produksjon) og indirekte virkninger på ca 780 millioner. Knapt 4 500 personer sysselsettes som følge av turistenes etterspørsel og de indirekte virkningene dette skaper.

Sammenlikning mellom regioner må ses i lys av hvordan regioninndelingen er foretatt. Trysil (Trysil kommune) og Hamarregionen (4 kommuner inkludert Ringsaker) er de viktigste regionene målt etter produksjons- og sysselsettingsvirkninger. I disse områdene var det et samlet turistkonsum på henholdsvis ca 800 og ca 750 millioner kroner, og indirekte virkninger på henholdsvis 180 og 250 millioner kroner. Ulik sammensetning av turistkonsumet gir litt ulike sysselsettingseffekter, for Hamar er antallet direkte og indirekte sysselsatte beregnet til 1 670, mens det for Trysil er beregnet til ca 1 250.

Nord-Østerdal (6 kommuner) og Sør-Østerdal (4 kommuner utenom Trysil) er ganske like mht turistomsetning og virkninger, ca 260 – 280 millioner kroner i samlet virkninger og ca 500 sysselsatte. Glåmdal (7 kommuner) har en anelse høyere turistomsetning og økonomiske virkninger, men relativt sett færre sysselsatte (ca 450).

Tabell 4 Direkte og indirekte reiselivsrelatert etterspørsel, etter region og fylke. Overnattinger, produksjonsvirkninger og sysselsetting 2005.

	1000 overnattinger	Totalt turistkonsum mill. kroner	Direkte + indirekte produksjonsvirkninger mill. kr.	Antall direkte og indirekte sysselsatte	Andel av total sysselsetting
Hamarregionen	1851	756	791	1670	4,2
Trysil	1419	799	822	1257	45,8
Glåmdal	832	296	288	452	2,2
Sør-Østerdal	752	277	276	520	4,2
Nord-Østerdal	884	276	258	501	7,1
Hele Hedmark	5738	2439	2567	4473	5,4
Nord-Gudbrandsdal	1535	876	942	1650	18,6
Midt-Gudbrandsdal	1283	666	693	1112	19,1
Sør-Gudbrandsdal.	2095	1450	1670	2748	14,9
Valdres	2805	1196	1190	1997	23,4
Hadeland	619	179	163	361	3,8
Gjøvik, Land, Toten	976	441	443	633	2,1
Hele Oppland	9313	4871	5396	8514	10,4

TØI rapport 863/2006

I Oppland skapte et beregnet turistkonsum på netto 4,87 milliarder kroner i 2005 direkte produksjonsvirkninger på 3,76 milliarder (kun 31 % av omsetning i varehandel regnes som produksjon) og indirekte virkninger på ca 1,64 milliarder. Om lag 8 500 personer sysselsettes som følge av turistenes etterspørsel og de indirekte virkningene dette skaper.

Sammenlikning mellom regioner må også her ses i lys av hvordan regioninndelingen er foretatt. I Oppland er Sør-Gudbrandsdal (3 kommuner inkl Lillehammer) og Valdres (6 kommuner) er de viktigste reiselivsregionene målt i turistforbruk og virkninger. Turistforbruket var henholdsvis ca 1,45 milliarder og ca 1,2 milliarder kroner, og antall sysselsatte ca 2 750 og 2 000. Også i Nord-Gudbrandsdal (6 kommuner) og Midt-Gudbrandsdal (3 kommuner) er de økonomiske effektene av reiselivet betydelige. Samlede produksjonsvirkninger på 940 millioner ga i 2005 sysselsetting til 1650 personer i Nord-Gudbrandsdal, mens virkninger på knapt 700 millioner kroner ga ca 1100 sysselsatte i Midt-Gudbrandsdal.

I regionen som omfatter Gjøvik, Land og Toten (5 kommuner) var turistomsetningen ca 440 millioner kroner, noe som ga ca 630 sysselsatte totalt sett. I de tre Hadelandskommunene er beregnet turistomsetning omlag 180 mill kroner, og antall sysselsatte ca 360. Her er imidlertid ikke omsetning fra dagsbesøkende til Hadeland Glassverk (anslått til 70-90 millioner kroner) medregnet.

Hva har vi målt og hvordan?

Utgangspunktet for det presenterte tallmaterialet i rapportens del 1 er den "importerte etterspørsel" turister representerer. Grunnlagsmaterialet innebærer imidlertid at intern overnattingssetterspørsel i de respektive regioner når det gjelder for eksempel hotell- og campingsektoren ikke kan skilles ut. Dette har vi kun kunnet gjøre når det gjelder besøk på private hytter, her omfatter beregningene kun forbruk foretatt av personer bosatt utenfor de respektive regioner.

Vi er altså ute etter å måle de direkte og indirekte økonomiske virkninger i bestemte geografiske områder av at **turistene** kjøper varer og tjenester i disse områdene. Med turister mener vi her både personer på reise i ferie/fritidsøyemed og personer på reise i forbindelse med yrke (herunder kurs og konferanser).

De direkte virkningene er lik verdien av den produksjonen turistene innkjøp av varer og tjenester skaper i reiselivsnæringene og de andre næringene (for eksempel varehandel) som betjener turistene. Beregningene av turistenes konsum tar utgangspunkt i utvalgsundersøkelser blant norske og utenlandske turister (forbruksundersøkelser, undersøkelser om reiseaktivitet, overnattingsmåter med mer) og fylkesvise satellittregnskap for reiseliv.

For hytteturister er det gjort egne beregninger basert på tilgjengelig materiale om bruksomfang og forbruk av ulike varer og tjenester ved opphold på hytte.

De indirekte virkningene oppstår i hovedsak ved at de foretakene som selger direkte til turistene, må ha underleveranser fra andre produsenter, og ved at turistenes kjøp av varer og tjenester skaper eierinntekter og lønnsinntekter i de berørte foretakene, som igjen brukes til vare- og tjenestekjøp (privat konsum). For beregning av indirekte virkninger anvendes den såkalte PANDA-modellen, som forenklet sagt viser hvordan økt etterspørsel etter bestemte varer og tjenester slår ut i produksjonen i hver enkelt næring.

Del 2: Hytteturisme og hyttebygging

Tiltakende byggeboom i fjellet

Det er et stort antall fritidshus i fylkene. Ved inngangen til 2006 var det registrert i alt om lag 31 000 fritidsboliger i Hedmark og om lag 42 200 i Oppland. Fra 2002 til 2006 økte antall fritidsboliger med 1 300 i Hedmark og 2 800 i Oppland.

I hver region foreligger en rekke planer, som, dersom de blir realisert, innebærer en økning av antall fritidshus med nesten 30 prosent i Hedmark og nesten 40 prosent i Oppland. Dette er riktignok et relativt uoversiktlig felt, planene befinner seg på ulike stadier i den kommunale behandlingsprosessen og kan være ganske ulike med hensyn til hvor konkrete de er.

Planer som kan regnes som vedtatte og godkjente omfatter ca 4 000 fritidsboliger i Hedmark, mens ytterligere planer og målsettinger omfatter ca 4-5 000 hytter til. Totalt sett er det store potensialer i alle regionene, på kort sikt er det i Sør-Østerdal (Åmot og Stor-Elvdal) man ser ut til å få den største utbyggingen. Dersom alle planer og målsettinger realiseres, er det i Hamarregionen (ca 2 500) og i Sør-Østerdal (2 400) den største utbyggingen kan komme til å skje. Det er imidlertid store potensialer også i Nord-Østerdal (ca 1 700) og i Glåmdal (1 200).

I Oppland finner man tilsvarende konkrete planer for ca 7 700 fritidsboliger og planer og målsettinger som omfatter ytterligere 8 400 enheter. På kort sikt er det Valdres (ca 3 000) og Sør-Gudbrandsdal (ca 2 500) som peker seg ut, ser vi på samlet potensial ligger dette på knapt 5 000 i Valdres, 3 900 i Sør-Gudbrandsdal og 3 500 i Midt-Gudbrandsdal. Også i Gjøvik/Land/Toten-området er det omfattende planer på sikt, ca 1 460 (herav 1 000 i Nordre Land), samt i Nord-Gudbrandsdal (ca 1 370). I Hadelandsregionen kan det på sikt åpnes for bygging av ca 500 nye fritidsboliger.

I tillegg til hyttebyggingen kommer et relativt stort (men ukjent) antall fritidsleiligheter som skal bygges eller planlegges bygd.

Hyttegjestene legger igjen relativt lite penger per døgn, men er mange

Hyttebesøkende står for over nesten halvparten av alle overnattinger i Hedmark og Oppland, (jfr tabell 2), men bare omkring 20 prosent av det totale turistkonsumet (537 millioner kroner i Hedmark og 932 millioner kroner i Oppland).

I tillegg kommer imidlertid det hytteeiere årlig bruker til oppgradering og vedlikehold. Dette er ikke medregnet i turistkonsumet. For Hedmark kan dette utgjøre om lag 140 millioner kroner i året, og for Oppland 190 millioner kroner, basert på Østlandsforsknings undersøkelse i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal i 2002.

Byggevirksomhet gir store lokale inntekter

Ut fra dagens priser utgjør salgsværdien av 8 500 nye hytter i Hedmark omkring 15-20 milliarder kroner. Av dette er om lag 2,5-3 milliarder merverdiavgift på varer og tjenester anvendt til oppsetting av hytte.

Vedtatt utbygging i Oppland omfatter ca 7 750 hytter, og det er ytterligere ca 8400 på ulike planstadier. 16 000 nye hytter i Oppland innebærer en salgssum på om lag 35-45 milliarder kroner, herav 5-7 milliarder i merverdiavgift.

De direkte økonomiske effektene lokalt og regionalt består av

- Fortjeneste ved opparbeidelse og salg (eventuelt feste) av tomter – grunneierne er nesten alltid lokale
- Fortjeneste for utbygger
- Etterspørsel etter varer og tjenester for oppsetting av hytter
- Vedlikehold og oppgradering av eksisterende hytter
- Bruksbetingede og faste utgifter lokalt/regionalt ved bruk av fritidshusene
- Økte kommunale skatter (eiendomsskatt, tilknytningsavgifter)

I en region hvor det for eksempel er planlagt oppsatt 2000 hytter over en tiårsperiode (200 hytter per år), og vi forutsetter lokal grunneier og lokal utbygger, samt en snittpris på ca 2,5 millioner kroner, får vi følgende økonomiske effekter knyttet til selve byggingen:

- Årlig tilføring av kapital til kommune/region på ca 140 millioner kroner fra tomtsalg og prosjektoverskudd.
- En samlet direkte etterspørsel etter varer og tjenester på knapt 300 millioner i året, hvorav en stor del vil kunne være lokalt rettet.

I rapporten anslås årlige bruksbetingede og faste utgifter (i hyttekommunen) til kr 20 000 per eksisterende hytte. Anvendes dette tallet også på nye hytter, innebærer 2000 hytter en omsetning på 40 millioner kroner årlig i hyttekommunen.

Disse beløpene kan øke betraktelig dersom bruksfrekvensen for hyttene øker – for eksempel gjennom organisert utleievirksomhet og/eller utvikling av attraktive fritidstilbud. Man ser en økende tendens til at eierskap og finansiering knyttes opp mot slik organisert utleie.

På sikt vil også de nye hyttene medføre etterspørsel etter varer og tjenester til vedlikehold og oppgradering. Under forutsetning om at dette utgjør 5-8 000 kroner per år, medfører dette en samlet ekstra etterspørsel på 10-16 millioner kroner per år.

Kortsiktige og langsiktige effekter

Gjennomgående er det slik at all ledig kapasitet på håndverkernesiden utnyttes i kommuner med stor hyttebygging, og det er også slik at det eksisterer flere byggevirksomheter enn det ellers ville vært marked for i bygdene. Dersom utbyggingstakten er rask (og antallet hytter stort) minsker mulighetene for det

lokale næringslivs utnyttelse av den etterspørsel som retter seg mot de nye hyttene, idet kapasiteten både på kort og lang sikt begrenser mulighetene.

På sikt vil den hytteboomen vi nå ser, avta. Dette anses å være et typisk høykonjunkturfenomen, og ingen vet vel egentlig når markedet er mettet, og hvor lenge høykonjunktoren vil vare. De langsiktige effektene er knyttet til den meretterspørsel hyttegjestene tar med seg inn i kommunen. Inntektene er avhengige av hvor mye hyttene er i bruk.

I forhold til tradisjonell reiselivsutbygging innebærer hytter en helt annen risikomodel. Den økonomiske risiko ved investeringen overføres fra utbygger til hytteeier idet hytta blir solgt. Kommunen og dets næringsliv sitter igjen med stor økt vare- og tjenesteetterspørsel på kort sikt (byggeperioden). På lengre sikt oppnår man en stabil økt etterspørsel knyttet til eie og bruk av hyttene.

Rapporten har ikke behandlet spørsmål knyttet til behov for utvidelser av eksisterende infrastruktur, for eksempel vei, vann og kloakk. Omfanget av ekstra investeringer i den enkelte kommune for å legge til rette for planlagt hyttebygging vil imidlertid kunne variere sterkt, avhengig av eksisterende kapasitet, grunnforhold etc.